

12. แนวทางการดำเนินงานภายใต้แผนแม่บท อพ.สธ. ระยะ 5 ปีที่เจ็ด (1 ตุลาคม พ.ศ. 2564 – 30 กันยายน พ.ศ. 2569)

อพ.สธ. มีเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาบุคลากรให้มาอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรเพื่อให้เกิดประโยชน์ถึงมหาชนชาวไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของทรัพยากรให้ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติจนเกิดผลประโยชน์ถึงมหาชนชาวไทยและให้มีระบบข้อมูลทรัพยากรให้สื่อถึงกันได้ทั่วประเทศ อพ.สธ. จึงกำหนดแนวทางและแผนการดำเนินงานตามแผนแม่บท อพ.สธ.ระยะ 5 ปีที่เจ็ด (1 ตุลาคม พ.ศ. 2564 – 30 กันยายน พ.ศ. 2569) ซึ่งเป็นการดำเนินงานปีที่ 31-35 ของ อพ.สธ. โดยมีกิจกรรม 8 กิจกรรมที่อยู่ภายใต้ 3 กรอบการดำเนินงาน และ 3 ฐานทรัพยากร ได้แก่ ทรัพยากรกายภาพ ทรัพยากรชีวภาพ และทรัพยากรวัฒนธรรมและภูมิปัญญา

อพ.สธ. ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานประสานงาน ให้คำปรึกษา สนับสนุน และร่วมมือกับหน่วยงานร่วมสนองพระราชดำริ จัดทำแผนปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้แผนแม่บท ซึ่งแต่ละแผนจะมีระยะเวลา 5 ปี ของปีงบประมาณ โดยที่หน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริมีคณะกรรมการดำเนินงาน อพ.สธ. ของหน่วยงานฯ มีการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอและแต่งตั้งคณะทำงานหรือคณะอนุกรรมการในด้านต่าง ๆ รวมถึงมีคณะทำงานหรือคณะอนุกรรมการในการจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปีเฉพาะในส่วนของหน่วยงานของตนให้ชัดเจน โดยระบุสาระสำคัญในการดำเนินงาน เช่น พื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงาน วิธีการและขั้นตอนการดำเนินงาน และการบริหารจัดการ โดยเฉพาะเรื่องผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติและงบประมาณในการดำเนินงาน โดยมี อพ.สธ. เป็นผู้พิจารณาจากแผนปฏิบัติงานรายปี เพื่อให้อยู่ในแนวทางการดำเนินงาน อพ.สธ.และสนับสนุนแผนปฏิบัติงานประจำปี/โครงการต่าง ๆ ภายใต้แผนแม่บทของ อพ.สธ.เพื่อของบประมาณในการดำเนินงานไปยังแหล่งทุนต่างๆ ต่อไป

1. กรอบการเรียนรู้ทรัพยากร

เป็นกรอบการดำเนินงานที่เน้นในเรื่องของการรักษาพื้นที่ป่าธรรมชาติดั้งเดิมที่อยู่ของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริเป็นเจ้าของครอบครองโดยถูกกฎหมาย ตลอดจนการศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่นั้นๆ ว่ามีทรัพยากรอะไร เพื่อวางแผนและดำเนินการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ นอกจากนั้นให้หน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริดูแลในพื้นที่ที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ของหน่วยงานเอง และร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่หน่วยงานตั้งอยู่ในการร่วมสำรวจทรัพยากร เพื่อเก็บรวบรวมทรัพยากรที่ล่อแหลมต่อการสูญพันธุ์ และทรัพยากรที่มีศักยภาพเพื่อมาพัฒนาต่อไป และสามารถที่จะกำหนดให้เกิดพื้นที่สำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้และขยายพันธุ์ทรัพยากร เพื่อการศึกษาวิจัยและนำไปใช้ประโยชน์ เป็นการเพิ่มทรัพยากรที่มีอยู่ในสภาพธรรมชาติให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ไม่สูญพันธุ์และมีวัตถุดิบเพียงพอในการศึกษาวิจัย หรือเป็นตัวอย่างในการปลูกรักษาทรัพยากร โดยมีกิจกรรมที่สนับสนุนกรอบการเรียนรู้ทรัพยากรนี้ 3 กิจกรรมได้แก่

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมปกป้องทรัพยากร กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากรและ
กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากร สามารถสรุปงานตามกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมปกป้องทรัพยากร

เป้าหมาย

1. เพื่อปกป้องรักษาพื้นที่ป่าธรรมชาติของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ (*in situ*) ทั้ง
หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ที่มีพื้นที่ป่าดั้งเดิมอยู่ในความรับผิดชอบ โดยไม่มีนโยบายจะ
เปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ แต่จะต้องเป็นพื้นที่นอกเหนือจากพื้นที่ของกรมป่าไม้และกรมอุทยาน
แห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช หรือจะต้องไม่เป็นพื้นที่ที่มีปัญหาภัยพิบัติโดยเด็ดขาด

2. เพื่อร่วมมือกับกรมป่าไม้และกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช โดยที่กรมฯ นำพื้นที่
ของกรมฯ มาสนองพระราชดำริ ตามความเหมาะสม

ตัวอย่างพื้นที่ของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ เช่น พื้นที่ป่าในศูนย์ศึกษาการพัฒนา
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ พื้นที่ป่าของสถาบันการศึกษา พื้นที่ป่าของสวนสัตว์ พื้นที่ป่าของเขื่อน
ต่าง ๆ ภายใต้การดูแลของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พื้นที่ภายใต้การดูแลขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น เช่นพื้นที่ป่าที่ชาวบ้านร่วมใจปกป้องรักษา ป่าชุมชนเป็นต้นโดยการดำเนินงาน
ในพื้นที่ปกป้องทรัพยากรนี้อยู่ภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการดำเนินงาน/
คณะอนุกรรมการ/คณะทำงานอพ.สธ. ของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำรินั้นๆ โดย อพ.สธ.
สามารถเป็นผู้ประสานและสนับสนุนด้านวิชาการ/บุคลากร ประสานศูนย์แม่ข่ายประสานงาน/ศูนย์
ประสานงาน อพ.สธ. และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่ร่วมสนองพระราชดำริ ในการสนับสนุน
บุคลากร/นักวิจัยเพื่อปฏิบัติงานในพื้นที่

แนวทางการดำเนินกิจกรรมปกป้องทรัพยากรในพื้นที่ปกป้องทรัพยากร

1. การทำขอบเขตพื้นที่ปกป้องทรัพยากร และให้ระบุสถานะพื้นที่ว่าอยู่เอกสารสิทธิ์ประเภท
ใด

1.1 เป็นพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ของหน่วยงานฯ

1.2 เป็นพื้นที่ของหน่วยงานอื่นแต่อนุญาตให้สิทธิใช้พื้นที่นั้นได้ (ให้ระบุชื่อหน่วยงานที่
เป็นเจ้าของและมีเอกสารอนุญาตให้ใช้พื้นที่นั้นๆ)

***พื้นที่ปกป้องทรัพยากรต้องไม่เป็นพื้นที่ที่มีกรณีพิพาทกับราษฎร ในเรื่องของการบุกรุกหรือ
แผ้วถาง**

2. การสำรวจ ทำรหัสประจำต้นไม้ และบันทึกค่าพิกัดตำแหน่ง เพื่อรวบรวมเป็นฐานข้อมูล
ในพื้นที่ของ หน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ

3. การสำรวจ ทำรหัส และบันทึกค่าพิกัดตำแหน่งของทรัพยากรชีวภาพอื่นๆ นอกเหนือจาก
พันธุ์กรรมพืช เช่น สัตว์ จุลินทรีย์

4. การสำรวจ ทำรหัส และบันทึกค่าพิกัดตำแหน่งของทรัพยากรกายภาพ เช่นดิน หิน แร่
ธาตุต่างๆ คุณภาพน้ำ คุณภาพอากาศ เป็นต้น

5. การสำรวจเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากร ภายภาคและทรัพยากรชีวภาพในพื้นที่

6. สนับสนุนให้มีอาสาสมัครปกป้องรักษาทรัพยากรในพื้นที่สถานศึกษา เช่นนักศึกษาใน มหาวิทยาลัย ในระดับหมู่บ้าน ตำบล สนับสนุนให้ประชาชนที่อยู่รอบ ๆ พื้นที่ปกป้องทรัพยากร เช่น มีกิจกรรมป้องกันไฟป่า กิจกรรมร่วมมือร่วมใจรักษาทรัพยากรในพื้นที่ปกป้องทรัพยากร เป็นต้น

7. ดำเนินการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ สามารถทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ หรือดำเนินการใด ๆ ที่ไม่กระทบกระเทือนความเป็นป่าธรรมชาติดั้งเดิม

เครื่องมือในการดำเนินงานกิจกรรมที่ 1 กิจกรรมปกป้องทรัพยากร

1. Template 9 ใบงานใช้เป็นเครื่องมือในการบันทึก
2. Form F2-M
3. Application งานฐานทรัพยากร อพ.สธ.
4. Platform LandViewer
5. Platform EO Browser
6. ภาพถ่ายจากดาวเทียม
- ฯลฯ

การรายงานผลงานกิจกรรมที่ 1 กิจกรรมปกป้องทรัพยากร

1. รายงานเชิงบรรยายตามหลักวิชาการ ชนิด จำนวน ของทรัพยากร มีรูปถ่ายประกอบ อย่างชัดเจน

2. รายงานผลในรูปของตาราง Template 9 ใบงาน และสามารถลงผ่าน application งาน ฐานทรัพยากร อพ.สธ.หรือถ้ามีรูปแบบของตารางฐานข้อมูลของหน่วยงานเอง และสามารถเชื่อมต่อกับฐานข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ.

หมายเหตุ

1. พื้นที่ในกิจกรรมที่ 1 กิจกรรมปกป้องทรัพยากร เป็นคนละพื้นที่กับพื้นที่ในกิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากรและคนละพื้นที่กับพื้นที่ในกิจกรรมที่ 3 กิจกรรมปลูกรักษา ทรัพยากร

2. ข้อมูลที่ได้จากกิจกรรมปกป้องทรัพยากร สามารถนำไปจัดการและเก็บเข้าฐานข้อมูล ในกิจกรรมที่ 5 กิจกรรมศูนย์ข้อมูลทรัพยากร

3. กิจกรรมปกป้องทรัพยากร ใช้แนวทางการรักษาพื้นที่และทรัพยากรที่มีอยู่ภายในพื้นที่เป็น เป้าหมายหลักในการดำเนินงานในกิจกรรม

4. พื้นที่ที่นำมาสนองพระราชดำรินี้ ไม่ได้หมายความว่าเป็นการนำพื้นที่นั้นเข้ามา น้อมเกล้าฯ ถวาย เพื่อให้เป็นทรัพย์สินของ อพ.สธ. สำนักพระราชวัง แต่หมายถึงเป็นพื้นที่ที่ ดำเนินการโดยหน่วยงานนั้น ๆ ที่เป็นเจ้าของ แต่ใช้แนวทางการดำเนินงานในกิจกรรมปกป้อง ทรัพยากร และในอนาคตถ้าหน่วยงานนั้น ๆ มีนโยบายในการดำเนินการปรับปรุงหรือต้องการใช้

พื้นที่ปกปักทรัพยากร เพื่อใช้ในกิจกรรมอื่นๆ ทางหน่วยงานสนองพระราชดำรินั้นๆ สามารถดำเนินการแจ้งความประสงค์มายัง อพ.สธ. เปลี่ยนกิจกรรมในการดำเนินงานในพื้นที่นั้นๆ ได้ แต่ในกรณีที่เป็นพื้นที่ล่อแหลมต่อการสูญเสียทรัพยากรที่มีค่า อาจต้องมีประชุมและขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการดำเนินงาน อพ.สธ.ของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริและประชุมร่วมกับอพ.สธ. เพื่อหาข้อสรุปในการดำเนินงานเปลี่ยนแปลงพื้นที่ต่อไป

5. สามารถนำทรัพยากรที่สามารถที่สำรวจเก็บรวบรวมได้/ขยายพันธุ์เพิ่มเพื่อไปดำเนินงานในกิจกรรมที่ 3 กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากร และนำไปสู่การดำเนินงานในกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป

6. สำหรับเรื่องการอบรมอาสาสมัคร/ประชาชน/นักเรียน/นักศึกษา ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน หมู่บ้าน ในพื้นที่ปกปักทรัพยากร ให้จัดงานอยู่ในกิจกรรมที่ 8 กิจกรรมพิเศษ สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากร

เป้าหมาย

1. เพื่อสำรวจและเก็บรวบรวมทรัพยากรในพื้นที่ภายใต้รัศมี 50 กิโลเมตรหรือมากกว่าของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ ได้แก่ทรัพยากรกายภาพ ทรัพยากรชีวภาพ และทรัพยากรวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ในพื้นที่ที่ทราบแน่ชัดว่ากำลังจะเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิม เช่นจากป่ากลายเป็นสวน พื้นที่ตามเกาะต่าง ๆ ที่จะกลายเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว พื้นที่ที่เร่งในการสร้างถนนและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ให้พิจารณาความพร้อมและศักยภาพของหน่วยงานที่เป็นแกนกลางดำเนินงานในแต่ละพื้นที่เป็นสำคัญโดยจะต้องประสานงานและขออนุญาตการร่วมสำรวจกับเจ้าของพื้นที่เช่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมป่าไม้ กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมอุทยานสัตว์ป่าและพันธุ์พืช ให้ถูกต้องตามกฎหมายอย่างชัดเจน

2. เพื่อสำรวจและเก็บรวบรวมทรัพยากรในพื้นที่ของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริเอง ได้แก่ทรัพยากรกายภาพ ทรัพยากรชีวภาพ และทรัพยากรวัฒนธรรมและภูมิปัญญา อาจจะทำล้งเปลี่ยนแปลงหรือไม่ก็ได้แต่เป็นคนละพื้นที่กับพื้นที่ปกปักพันธุ์กรรมพืช/ทรัพยากรดังในกิจกรรมที่ 1

อพ.สธ. ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ประสานงานและร่วมมือกับหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ เช่น จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษาต่าง ๆ ในการร่วมสำรวจในงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กรมวิชาการเกษตร สถาบันการศึกษาต่างๆ ฯลฯ กำหนดพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงานสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากร ให้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานตามกรอบแผนแม่บทของ อพ.สธ. และจัดทำแผนประจำปีเฉพาะในส่วนของหน่วยของตนให้ชัดเจน พร้อมทั้งวางแผนปฏิบัติงานร่วมกัน ทั้งในเรื่องวิธีการและขั้นตอนการดำเนินงานและการบริหารจัดการ

แนวทางการดำเนินกิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากร

1. การสำรวจเก็บรวบรวมตัวอย่าง ทรัพยากรกายภาพ ทรัพยากรชีวภาพ และทรัพยากรวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ในบริเวณรัศมีอย่างน้อย 50 กิโลเมตร ของหน่วยงานนั้นๆ ทั้งพื้นที่ แต่อาจเริ่มต้นในพื้นที่ที่จะมีการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนา หรือล่อแหลมต่อการเปลี่ยนแปลงก่อน

เช่น พื้นที่กำลังจะสร้างอ่างเก็บน้ำ สร้างศูนย์การค้า พื้นที่สร้างถนน การขยายทางหลวงหรือเส้นทางต่าง ๆ พื้นที่สร้างสายไฟฟ้าแรงสูง พื้นที่ที่กำลังถูกบุกรุก และในพื้นที่อื่น ๆ ที่จะถูกพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิมโดยอาจดำเนินการร่วมกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นสมาชิกฐานทรัพยากรท้องถิ่น สมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน และหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ อพ.สธ. พื้นที่ที่สำรวจจะต้องอยู่ในเงื่อนไขที่เป็นของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริเอง หรือถ้าเป็นพื้นที่ของหน่วยงานอื่น เจ้าของพื้นที่นั้น ๆ ต้องอนุญาตให้เข้าสำรวจได้

2. การสำรวจ ทำรหัสประจำต้นไม้ และบันทึกค่าพิกัดตำแหน่งเพื่อรวบรวมเป็นฐานข้อมูลในพื้นที่

3. การสำรวจ ทำรหัสและบันทึกค่าพิกัดตำแหน่งของทรัพยากรชีวภาพอื่น ๆ นอกเหนือจากพันธุ์กรรมพืช เช่น สัตว์ จุลินทรีย์

4. การสำรวจ ทำรหัสและบันทึกค่าพิกัดตำแหน่งของทรัพยากรกายภาพ เช่น ดิน หิน แร่ธาตุต่าง ๆ คุณภาพน้ำ คุณภาพอากาศ เป็นต้น

5. การสำรวจเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรกายภาพและทรัพยากรชีวภาพในพื้นที่

6. การเก็บรวบรวมทรัพยากรชีวภาพเพื่อเป็นตัวอย่างแห้ง และตัวอย่างดอง รวมถึงการเก็บตัวอย่างทรัพยากรกายภาพ เพื่อเป็นตัวอย่างในการศึกษาหรือเก็บในพิพิธภัณฑ์พืช พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา

7. การเก็บพันธุ์กรรมทรัพยากร สำหรับพืชสามารถเก็บเพื่อเป็นตัวอย่างเพื่อการศึกษาหรือมีการเก็บในรูปเมล็ดในห่อเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ การเก็บต้นพืชมีชีวิตเพื่อไปปลูกในที่ปลอดภัย การเก็บชิ้นส่วนพืชที่มีชีวิต (เพื่อนำมาเก็บรักษาในสภาพเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ) และสำหรับทรัพยากรอื่น ๆ (สัตว์ จุลินทรีย์ เห็ด รา ฯลฯ) สามารถเก็บตัวอย่างมาศึกษาและขยายพันธุ์ต่อไปได้ ในกิจกรรมที่ 3 กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากร

เครื่องมือในการดำเนินงานกิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากร

1. Template 9 ใบงานใช้เป็นเครื่องมือในการบันทึก
  2. Form F2-M
  3. Application งานฐานทรัพยากร อพ.สธ.
  4. Platform LandViewer
  5. Platform EO Browser
  6. ภาพถ่ายจากดาวเทียม
- ฯลฯ

การรายงานผลงานกิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากร

1. รายงานเชิงบรรยายตามหลักวิชาการ ชนิด จำนวน ของทรัพยากร มีรูปถ่ายประกอบอย่างชัดเจน

2. รายงานผลในรูปของตาราง Template 9 ใบงาน และสามารถลงผ่าน application งานฐานทรัพยากร อพ.สธ.หรือถ้ามีรูปแบบของตารางฐานข้อมูลของหน่วยงานเอง และสามารถเชื่อมต่อกับฐานทรัพยากร อพ.สธ

หมายเหตุ

1. พื้นที่ในกิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากรเป็นคนละพื้นที่กับพื้นที่ในกิจกรรมที่ 1 กิจกรรมปกป้องทรัพยากร และคนละพื้นที่กับพื้นที่ในกิจกรรมที่ 3 กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากร

2. ข้อมูลที่ได้จากกิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากรนี้ สามารถนำไปจัดการและเก็บเข้าสู่ฐานข้อมูลในกิจกรรมที่ 5 กิจกรรมศูนย์ข้อมูลทรัพยากร

3. นำทรัพยากรที่เก็บรวบรวมได้ไปดำเนินงานในกิจกรรมที่ 3 กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากร และนำไปสู่การดำเนินงานในกิจกรรมอื่นๆ ต่อไป

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากร

เป้าหมาย

1. เพื่อนำทรัพยากรที่มีค่า ไกล่สูญพันธุ์ หรือต้องการเพิ่มปริมาณเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ โดยการคัดเลือกทรัพยากรพื้นที่ในกิจกรรมที่ 1 กิจกรรมปกป้องทรัพยากรและกิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากรเป็นการดำเนินงานเป็นกิจกรรมต่อเนื่องโดยการนำพันธุ์กรรมทรัพยากรชีวภาพต่าง ๆ ไปเพาะพันธุ์ ปลูกเลี้ยง และขยายพันธุ์เพิ่มในพื้นที่ที่ปลอดภัยเรียกว่าพื้นที่ปลูกรักษาทรัพยากรของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ

2. เพื่อส่งเสริมให้เพิ่มพื้นที่แหล่งรวบรวมพันธุ์ทรัพยากรตามพื้นที่ของหน่วยงานต่าง ๆ (*ex situ*) ทั้งในแปลงเพาะขยายพันธุ์ ห้องปฏิบัติการฯ แหล่งเพาะพันธุ์สัตว์ เช่นพื้นที่ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มีอยู่ 6 ศูนย์ทั่วประเทศศูนย์วิจัยและสถานีทดลองของกรมวิชาการเกษตร องค์การสวนสัตว์ฯ องค์การปกครองท้องถิ่น สถาบันการศึกษาที่นำพื้นที่เข้าร่วมสนองพระราชดำริเป็นลักษณะของสวนพฤกษศาสตร์ สวนรุกขชาติ พื้นที่ในป่าชุมชนที่ร่วมสนองพระราชดำริและการเก็บรักษาในรูปแบบเมล็ด เนื้อเยื่อ และสารพันธุกรรม (DNA) ในห้องปฏิบัติการฯ ในหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริรวมถึงการเก็บรักษาพันธุ์กรรมต่าง ๆ ห้องปฏิบัติการ อพ.สธ. สวนจิตรลดา

อพ.สธ. ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ประสานงาน สนับสนุนด้านวิชาการร่วมกับหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ เช่น สถาบันการศึกษา จังหวัด กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองทัพอากาศ กรมวิชาการเกษตร ฯลฯ กำหนดพื้นที่ในการดำเนินงาน กำหนดพื้นที่ปลูกรักษาทรัพยากรให้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานตามแผนแม่บทของ อพ.สธ. และจัดทำแผนประจำปีเฉพาะในส่วนของหน่วยงานฯ ให้ชัดเจน พร้อมทั้งวางแผนปฏิบัติงานร่วมกันให้ชัดเจน ทั้งในเรื่องวิธีการและขั้นตอนการดำเนินงานและการบริหารจัดการ

แนวทางการดำเนินกิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากร

ทรัพยากรพันธุกรรมพืช

1. การทำขอบเขตพื้นที่ปลูกรักษาทรัพยากร และให้ระบุสถานะพื้นที่ว่าอยู่เอกสารสิทธิ์ประเภทใด

1.1 เป็นพื้นที่ที่มีเอกสารสิทธิ์ของหน่วยงานฯ

1.2 เป็นพื้นที่ของหน่วยงานอื่นแต่อนุญาตให้มีสิทธิ์ใช้พื้นที่นั้นได้ (ให้ระบุชื่อหน่วยงานที่เป็นเจ้าของและมีเอกสารอนุญาตให้ใช้พื้นที่นั้นๆ)

*พื้นที่ปลูกรักษาทรัพยากรต้องไม่เป็นพื้นที่ที่มีกรณีพิพาทกับราษฎร ในเรื่องของการบุกรุกหรือแผ้วถาง

2. การปลูกรักษาต้นพันธุกรรมพืชในแปลงปลูก การปลูกรักษาต้นพืชมีชีวิตลักษณะป่าพันธุกรรมพืช มีแนวทางการดำเนินงานคือ สำรวจสภาพพื้นที่และสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน งานขยายพันธุ์พืช งานปลูกพันธุกรรมพืชและบันทึกผลการเจริญเติบโต งานจัดทำแผนที่ต้นพันธุกรรมและบันทึกค่าพิกัดตำแหน่งต้นพันธุกรรม

3. การตรวจสอบพืชปราศจากโรคก่อนการเก็บรักษาพันธุกรรมพืชในรูปแบบต่างๆ

4. การเก็บรักษาทั้งในรูปของเมล็ด ในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวในรูปของธนาคารพันธุกรรม ศึกษาหาวิธีการเก็บเมล็ดพันธุ์ และทดสอบการงอกของเมล็ดพันธุ์

5. การเก็บรักษาโดยศึกษาเทคโนโลยีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อพืชแต่ละชนิด ศึกษาการพอกฆ่าเชื้อ ศึกษาสูตรอาหารที่เหมาะสม ศึกษาการเก็บรักษาโดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อในระยะสั้น ระยะกลาง ระยะยาว และไนโตรเจนเหลว (cryopreservation) และการขยายพันธุ์โดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ

6. การเก็บรักษาในรูปสารพันธุกรรม (DNA) เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์เช่นการวิเคราะห์ลายพิมพ์ดีเอ็นเอ การปรับปรุงพันธุ์พืช เป็นต้น

7. การดำเนินงานในรูปของสวนพฤกษศาสตร์ สวนรุกขชาติ สวนสาธารณะต่าง ๆ การปลูกพืชในสถานศึกษา โดยมีระบบฐานข้อมูลบันทึกพิกัดตำแหน่งที่ปลูกพันธุกรรม ที่สามารถติดตามผลการเจริญเติบโตและใช้ประโยชน์ได้ในอนาคต

8. การดำเนินการเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ สามารถทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ หรือดำเนินการใด ๆ ที่ไม่กระทบกระเทือนกับการปลูก เลี้ยง และรักษาทรัพยากร

ทรัพยากรพันธุกรรมสัตว์และทรัพยากรพันธุกรรมชีวภาพอื่น ๆ

ให้ดำเนินการให้มีสถานที่เพาะเลี้ยงหรือห้องปฏิบัติการที่จะเก็บรักษา เพาะพันธุ์/ขยายพันธุ์ตามมาตรฐานความปลอดภัย โดยมีแนวทางการดำเนินงานคล้ายคลึงกับการดำเนินงานในทรัพยากรพันธุกรรมพืชข้างต้น

หมายเหตุ

1. พื้นที่ในกิจกรรมที่ 3 กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากรเป็นคนละพื้นที่กับกิจกรรมที่ 1 กิจกรรมปกป้องทรัพยากร และคนละพื้นที่กับกิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากร
2. ข้อมูลที่ได้จากกิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากรนี้ สามารถนำไปจัดการและเก็บเข้าสู่ฐานข้อมูลในกิจกรรมที่ 5 กิจกรรมศูนย์ข้อมูลทรัพยากร
3. สามารถนำทรัพยากรในกิจกรรมที่ 3 กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากร และนำไปสู่การดำเนินงานในกิจกรรมอื่น ๆ ต่อไป

เครื่องมือในการดำเนินงานกิจกรรมที่ 3 กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากร

1. Template 9 ใบงานใช้เป็นเครื่องมือในการบันทึก
  2. Form F2-M
  3. Application งานฐานทรัพยากร อพ.สธ.
  4. Platform LandViewer
  5. Platform EO Browser
  6. ภาพถ่ายจากดาวเทียม
- ฯลฯ

การรายงานผลงานกิจกรรมที่ 3 กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากร

1. รายงานเชิงบรรยายตามหลักวิชาการ ชนิด จำนวน ของทรัพยากร มีรูปถ่ายประกอบอย่างชัดเจน
2. รายงานผลในรูปของตาราง Template 9 ใบงาน และสามารถลงผ่าน application งานฐานทรัพยากร อพ.สธ.หรือถ้ามีรูปแบบของตารางฐานข้อมูลของหน่วยงานเอง และสามารถเชื่อมต่อกับฐานข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ.

2. กรอบการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

เป็นกรอบการดำเนินงานที่เน้นในเรื่องการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างมีเป้าหมายและตอบโจทยความต้องการของท้องถิ่นอย่างชัดเจน มีเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานที่เป็นทิศทางเดียวกับยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (พ.ศ.2560-2579) ซึ่งมี 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

1. การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อตอบโจทยการสร้างควมมั่นคงทางเศรษฐกิจ
2. การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
3. การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อตอบโจทยการสร้างองค์ความรู้พื้นฐานของประเทศ
4. การสร้างบุคลากรพัฒนาระบบนิเวศและเครือข่ายการวิจัยและนวัตกรรมที่เข้มแข็ง

การดำเนินงานให้ยุทธศาสตร์ฯ ประสบความสำเร็จต้องใช้ทุนทางทรัพยากรของประเทศเป็นพื้นฐานทั้งสิ้น อพ.สธ. จึงพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศทรัพยากรให้เป็นปัจจุบันเพื่อนำไปใช้

ประโยชน์และบรรลุจุดมุ่งหมายตามแนวพระราชดำริ โดยมีกิจกรรมที่ดำเนินงานสนับสนุนกรอบการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำ 3 กิจกรรมได้แก่ กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมศูนย์ข้อมูลทรัพยากรและกิจกรรมที่ 6 กิจกรรมวางแผนพัฒนาทรัพยากร สามารถสรุปรองตามกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดังนี้

กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร

เป้าหมาย

1. เพื่อศึกษาและประเมินศักยภาพพันธุกรรมพืชและทรัพยากรอื่น ๆ ที่สำรวจเก็บรวบรวมและปลูกรักษาไว้จากกิจกรรมที่ 1-3 หรือเป็นทรัพยากรที่ถูกคัดเลือกมาจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. เพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรทั้งสามฐานทรัพยากร ได้แก่ ทรัพยากรกายภาพ ทรัพยากรชีวภาพ และทรัพยากรวัฒนธรรมและภูมิปัญญา มีการวางแผนและดำเนินการวิจัยศักยภาพของทรัพยากรต่าง ๆ นำไปสู่การเกิดผลิตภัณฑ์ ที่เป็นประโยชน์กับท้องถิ่นต่าง ๆ และประเทศไทย

3. เพื่อศึกษาศักยภาพของทรัพยากรที่อาจนำไปสู่การพัฒนาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ สายพันธุ์จุลินทรีย์ ตามแนวพระราชดำริ และมีแนวทางนำไปสู่การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน โดยที่ทรัพยากรไม่สูญหายไป

อพ.สธ. ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ประสานงาน ร่วมมือ ส่งเสริมในการดำเนินงานด้านวิชาการและการวิจัย ร่วมกับหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ เช่น มหาวิทยาลัย กรมวิชาการเกษตร กรมประมง กรมป่าไม้ ศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ฯลฯ โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายและทรัพยากรต่างๆ ในการดำเนินงานอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ ให้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานตามกรอบแผนแม่บทของ อพ.สธ.และจัดทำแผนประจำปีเฉพาะในส่วนของหน่วยของตนให้ชัดเจน พร้อมทั้งวางแผนปฏิบัติงานร่วมกันให้ชัดเจน ผ่านการประชุมคณะกรรมการดำเนินงาน อพ.สธ. ของหน่วยงานนั้นๆ

แนวทางการดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร

1. การวิเคราะห์ทางกายภาพ เช่น แร่ธาตุในดิน คุณสมบัติของน้ำ ฯลฯ จากแหล่งกำเนิดพันธุกรรมดั้งเดิมของพืชนั้นๆ

2. การศึกษาทางด้านชีววิทยา สัตววิทยา สรีรวิทยา ชีวเคมี พันธุศาสตร์ ฯลฯ ของทรัพยากรชีวภาพที่คัดเลือกมาศึกษา

3. การศึกษาด้านโภชนาการ องค์ประกอบของสารสำคัญ เช่น รงควัตถุ กลิ่นสารสำคัญต่างๆในพันธุกรรมพืชและทรัพยากรชีวภาพอื่นๆที่เป็นเป้าหมาย

4. การศึกษาการปลูก การเขตกรรมและขยายพันธุ์พืชด้วยการขยายพันธุ์ตามปกติในพันธุกรรมพืชที่ไม่เคยศึกษามาก่อน และการขยายพันธุ์โดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อในพันธุกรรมพืชที่

ไม่เคยศึกษามาก่อน รวมถึงการศึกษาการเลี้ยงและการขยายพันธุ์ทรัพยากรชีวภาพอื่นๆ เพื่อให้ได้ผลผลิตตามที่ต้องการ

5. การศึกษาการจำแนกสายพันธุ์โดยวิธีทางชีวโมเลกุลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาพันธุ์พืช สัตว์ และจุลินทรีย์ เพื่อเก็บเป็นสายพิมพ์ดีเอ็นเอของทรัพยากรชนิดนั้นๆ ไว้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

6. โครงการฯ จากกิจกรรมที่ 4 นำไปสู่การทำงานร่วมกับสมาชิกงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น (อปท)/ชุมชนที่อยู่ใน อปท.ที่เป็นสมาชิกงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น/สมาชิกงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน (สถาบันการศึกษา) เพื่อนำผลงานถ่ายทอดและเกิดประโยชน์กับท้องถิ่นอย่างชัดเจน

การรายงานผลงานกิจกรรมที่ 4 กิจกรรมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร

1. รายงานเชิงบรรยายตามหลักวิชาการ และงานวิจัยต่างๆ
2. สามารถตีพิมพ์หรือนำเสนอผลงานได้โดยขออนุญาตมาที่ อพ.สธ. ก่อน เพื่อที่ อพ.สธ. จะเก็บไว้เป็นฐานข้อมูล

กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมศูนย์ข้อมูลทรัพยากร

เป้าหมาย

1. เพื่อให้เกิดฐานข้อมูลทรัพยากรของประเทศโดยศูนย์ข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ. ส่วนจิตกรลดา ร่วมกับหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ บันทึกข้อมูลของการสำรวจเก็บรวบรวมการศึกษา ประเมินการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรทั้งสามฐาน ตัวอย่างเช่นฐานข้อมูลพรรณไม้แห่งฐานข้อมูลงานวิจัย ฐานข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ. ฐานข้อมูลสัตว์ทะเล และฐานข้อมูลจุลินทรีย์ข้อมูลต่าง ๆ จากการทำงานในกิจกรรมต่างๆ ของ อพ.สธ. โดยทำการบันทึกลงในระบบฐานข้อมูล เพื่อเป็นฐานข้อมูลและมีระบบที่เชื่อมต่อถึงกันได้ทั่วประเทศโดยเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลทรัพยากรของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ อพ.สธ.

2. เพื่อให้ฐานข้อมูลทรัพยากรนั้น เป็นข้อมูลเพื่อนำไปสู่การวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและอาจนำไปสู่การพัฒนาพันธุ์พืชและทรัพยากรต่างๆ โดยที่ อพ.สธ. เป็นที่ปรึกษาแต่งตั้งคณะทำงาน ประสานงาน ร่วมมือ พัฒนาการทำศูนย์ข้อมูลฯ กำหนดรูปแบบในการทำฐานข้อมูล โดยกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานตามกรอบแผนแม่บทของ อพ.สธ. และจัดทำแผนประจำปีเฉพาะในส่วนของหน่วยของตนให้ชัดเจน พร้อมทั้งวางแผนปฏิบัติงานร่วมกันให้ชัดเจน ผ่านการประชุมคณะกรรมการดำเนินงาน อพ.สธ. ของหน่วยงานนั้นๆ

แนวทางการดำเนินกิจกรรมศูนย์ข้อมูลทรัพยากร

1. อพ.สธ. จัดทำเครื่องมือเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูล และร่วมกับหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ จัดทำฐานข้อมูลระบบดิจิทัลและพัฒนาโปรแกรมสำหรับระบบศูนย์ข้อมูลทรัพยากรต่างๆ ร่วมกัน เช่นโปรแกรมการจัดการฐานข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น ด้านการสำรวจเก็บรวบรวม การอนุรักษ์ การประเมินคุณค่าพันธุกรรมทรัพยากร และการใช้ประโยชน์

2. นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเก็บรวบรวมพันธุกรรมพืช และทรัพยากรต่างๆ เช่น ข้อมูลการปลูกรักษา ข้อมูลการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ข้อมูลวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ข้อมูลพันธุ์ไม้จากสถาบันการศึกษาที่เป็นสมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน เข้าเก็บไว้ในศูนย์ข้อมูลทรัพยากรเพื่อการประเมินคุณค่าและนำไปสู่การวางแผนพัฒนาพันธุ์พืชและทรัพยากรอื่นๆ

3. พัฒนาการบริหารจัดการฐานข้อมูลของศูนย์ข้อมูลทรัพยากร อพ.สธ. ให้มีเอกภาพมีความสมบูรณ์และเป็นปัจจุบัน ซึ่งหน่วยงานต่างๆ สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ โดยเฉพาะฐานข้อมูลทรัพยากรที่ได้จากงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น ฐานข้อมูลพืชจากการสำรวจเก็บรวบรวมฐานข้อมูลพรรณไม้แห้ง ฐานข้อมูลสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โดยมี อพ.สธ. เป็นศูนย์กลางและวางแผนดำเนินงานพัฒนาเครือข่ายระบบข้อมูลสารสนเทศ อพ.สธ. ร่วมกับหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงและใช้ร่วมกันได้อย่างกว้างขวางอาจผ่านทางเว็บไซต์ ที่มีระบบป้องกันการเข้าถึงฐานข้อมูล

4. หน่วยงานร่วมสนองพระราชดำริ มีความประสงค์ที่จะดำเนินการแบ่งปันหรือเผยแพร่ข้อมูลใด ๆ ที่เกี่ยวข้องในงาน อพ.สธ. จำเป็นต้องขออนุญาตผ่านทาง อพ.สธ. ก่อน เพื่อขอพระราชทานข้อมูลนั้น ๆ เพื่อที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ (การขอพระราชทานพระราชานุญาต ให้ดำเนินการทำหนังสือแจ้งความประสงค์มายัง ผู้อำนวยการ อพ.สธ. ล่วงหน้าอย่างน้อย 1 เดือน)

การรายงานผลงานกิจกรรมที่ 5 กิจกรรมศูนย์ข้อมูลทรัพยากร

1. รายงานในรูปแบบของตารางการเก็บข้อมูลทรัพยากร
2. รายงานในรูปแบบของฐานข้อมูลที่มีอยู่และสามารถเชื่อมต่อกับฐานข้อมูล อพ.สธ.

กิจกรรมที่ 6 กิจกรรมวางแผนพัฒนาทรัพยากร

เป้าหมาย

1. เพื่อการพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ทรัพยากรให้ดียิ่งขึ้นตามความต้องการของท้องถิ่น โดยที่ อพ.สธ. มีหน้าที่ประสานกับนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิของหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เช่นในเรื่องของพืช โดยวิเคราะห์จากฐานข้อมูลจากกิจกรรมที่ 5 มาใช้ในการพิจารณาศักยภาพของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ พันธุ์จุลินทรีย์ ฯลฯ และนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลและคัดเลือกสายต้นเพื่อเป็นพ่อแม่พันธุ์พืช พร้อมทั้งวางแผนพัฒนาพันธุ์ระยะยาว

2. นำแผนพัฒนาพันธุ์ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ และพระราชทานแผนพัฒนาพันธุ์และพันธุกรรมที่คัดเลือก ให้หน่วยงานที่มีความพร้อมนำไปปฏิบัติ พันธุ์พืช/สัตว์/ชีวภาพอื่นๆ ที่อยู่ในเป้าหมาย ได้แก่ พันธุ์พืชสมุนไพร พันธุ์พืชพื้นเมืองต่างๆ ที่สามารถวางแผนนำไปสู่การพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นเหมาะสมต่อการปลูกในพื้นที่ต่างๆ ในประเทศไทย

อพ.สธ. ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ประสานงาน ร่วมมือ ในการวางแผนพัฒนา โดยกำหนด เป้าหมายในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานตามกรอบแผนแม่บทของ อพ.สธ. และจัดทำแผนประจำปีเฉพาะในส่วนของหน่วยของตนให้ชัดเจน พร้อมทั้งวางแผน ปฏิบัติงานร่วมกันให้ชัดเจน ผ่านการประชุมคณะกรรมการดำเนินงาน อพ.สธ. ของหน่วยงานนั้นๆ

แนวทางการดำเนินกิจกรรมวางแผนพัฒนาทรัพยากร

ทรัพยากรพันธุกรรมพืช

1. จัดประชุมคณะทำงานทรัพยากรต่างๆ คัดเลือกพันธุ์พืชที่ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาแล้วว่า ควรมีการวางแผนพัฒนาพันธุ์เพื่อการใช้ประโยชน์ต่อไปในอนาคต
2. ดำเนินการทูลเกล้าฯ ถวายแผนการพัฒนาทรัพยากรที่คัดเลือกแล้ว เพื่อให้สมเด็จพระ กนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ และพระราชทานให้กับหน่วยงานที่มีศักยภาพในการพัฒนาปรับปรุงพันธุกรรมทรัพยากรชนิดนั้นๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมาย
3. ประสานงานเพื่อให้หน่วยงานที่มีความพร้อม ในการพัฒนาพันธุ์ทรัพยากรต่างๆ เช่น พัฒนาพันธุกรรมพืช ดำเนินการพัฒนาพันธุ์พืชและนำออกไปสู่ประชาชน และอาจนำไปปลูกเพื่อ เป็นการค้าต่อไป
4. ดำเนินการขึ้นทะเบียนรับรองพันธุ์พืชใหม่ที่ได้มาจากการพัฒนาพันธุ์พืชดั้งเดิม เพื่อ ประโยชน์ของมหาชนชาวไทย
5. ในกรณีที่เป็นทรัพยากรท้องถิ่น อพ.สธ. ให้แนวทางในการขึ้นทะเบียนทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อเป็นการรักษาลิทธิให้กับท้องถิ่นและประเทศไทย

ทรัพยากรพันธุกรรมสัตว์และทรัพยากรพันธุกรรมอื่น ๆ

มีแนวทางการดำเนินงานคล้ายคลึงกับการดำเนินงานในทรัพยากรพันธุกรรมพืชข้างต้น

การรายงานผลงานกิจกรรมที่ 6 กิจกรรมวางแผนพัฒนาทรัพยากร

1. รายงานเชิงบรรยายตามหลักวิชาการ และงานวิจัยต่าง ๆ
2. รายงานการขึ้นทะเบียนทรัพยากร

3. กรอบการสร้างจิตสำนึกในการรักทรัพยากร

เป็นกรอบการดำเนินงานที่มุ่งเน้นไปที่เยาวชน นักเรียน นิสิตนักศึกษาและประชาชนทั่วไป ได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน นำไปสู่การสร้างจิตสำนึกในการ อนุรักษ์ทรัพยากรของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรกายภาพ ชีวภาพ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ได้ ตระหนักเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของการอนุรักษ์ทรัพยากรที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมหาชน ชาวไทย โดยมีกิจกรรมที่ดำเนินงานสนับสนุนในกรอบการสร้างจิตสำนึกในการรักทรัพยากรนี้ 2

กิจกรรมได้แก่ กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร และกิจกรรมที่ 8 กิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร สามารถสรุปงานตามกิจกรรมต่าง ๆ ได้ดังนี้

กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร

เป้าหมาย

1. เพื่อให้เยาวชนและประชาชนชาวไทย ให้เข้าใจถึงความสำคัญและประโยชน์ของทรัพยากร ทั้งสามฐาน ให้รู้จักหวงแหนและรู้จักการนำไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนซึ่งนำไปสู่แนวทางการจัดการ การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรของประเทศอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของทรัพยากรที่มีอยู่จริง

2. เพื่อให้หน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ วางแผนและขยายผลเพื่อนำแนวทางการสร้าง จิตสำนึกในการรักทรัพยากรของ อพ.สธ. ไปดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ของหน่วยงานนั้นๆ

อพ.สธ.ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ประสานงาน ร่วมมือ สนับสนุนให้โรงเรียนและ สถาบันการศึกษา เป็นสมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน อพ.สธ. ประสานงานหน่วยงานที่ร่วมสนอง พระราชดำริให้ดำเนินการในกิจกรรมนี้ โดยกำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานให้สอดคล้องกับแนว ทางการดำเนินงานตามกรอบแผนแม่บทของ อพ.สธ. และจัดทำแผนประจำปีเฉพาะในส่วนของ หน่วยของตนให้ชัดเจน พร้อมทั้งวางแผนปฏิบัติงานร่วมกันให้ชัดเจน ผ่านการประชุมคณะกรรมการ ดำเนินงาน อพ.สธ. ของหน่วยงานนั้นๆ

แนวทางการดำเนินกิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร

1. งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

เป็นนวัตกรรมของการเรียนการสอนเพื่อนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของประเทศไทย นำไปสู่การพัฒนาคนให้เข้มแข็งรู้เท่า ทันพร้อมรับกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก (สามารถดาวน์โหลดคู่มืองานสวนพฤกษศาสตร์ โรงเรียน และศึกษาจากสื่อต่างๆ ได้จากเว็บไซต์ อพ.สธ. (www.rspg.or.th) และสามารถส่ง เจ้าหน้าที่/บุคลากรมาเข้ารับการศึกษาอบรมการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนได้ ตามตาราง การฝึกอบรมที่ประกาศ

1.1 อพ.สธ. กำหนดจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โดยสร้าง จิตสำนึกให้เยาวชน นักเรียนและนักศึกษาเข้าใจถึงความสำคัญและประโยชน์ของทรัพยากรให้รู้จัก หวงแหนและรู้จักการนำไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนโดยมีคู่มือการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์ โรงเรียนสถาบันการศึกษาสามารถสมัครเป็นสมาชิกงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนผ่านทางจังหวัด ทุกจังหวัดในประเทศไทย สามารถดูตัวอย่างได้จากเว็บไซต์ อพ.สธ. (www.rspg.or.th) และขอ คำแนะนำจาก อพ.สธ. สวนจิตรลดาและศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ. และศูนย์ประสานงาน อพ.สธ.

1.2 อพ.สธ. กำหนดแนวทางและหลักเกณฑ์การดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน โดยที่ สถานศึกษาสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน และคุณครู/อาจารย์ นำพรรณไม้ที่มี อยู่ในโรงเรียนไปเป็นสื่อในการเรียนการสอนในวิชาต่างๆ ที่อยู่ในหลักสูตร และสถานศึกษา ถ้า สถานศึกษามีพื้นที่ที่สามารถใช้พื้นที่ในสถานศึกษาเป็นที่รวบรวมพืชพรรณไม้ท้องถิ่นและรวบรวมภูมิ

ปัญญาท้องถิ่น เป็นที่เก็บพรรณไม้แห้ง พรรณไม้มงคล มีห้องสมุดสำหรับค้นคว้าและนางานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนในวิชาต่างๆ ใช้ปัจจัยพืชเป็นปัจจัยหลักในการเรียนรู้ ถ้าในกรณีที่ดินสถานศึกษาไม่มีพื้นที่ในการสำรวจหรือเก็บรวบรวมพรรณพืช ให้ใช้พื้นที่ที่อยู่รอบๆ โรงเรียน และประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สถานศึกษาตั้งอยู่เพื่อใช้พื้นที่นอกสถานศึกษา

1.3 สมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ในการสำรวจจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น นำไปสู่การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

1.4 สมาชิกงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ทบสวนและปรับปรุงการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนที่ทำอยู่เดิมให้ครบถ้วนตามคุณสมบัติและเกณฑ์มาตรฐานที่ อพ.สธ. กำหนด และนำไปสู่การประเมินเพื่อรับป้ายฯ พระราชทานและเกียรติบัตรฯและดำเนินงานรักษามาตรฐานการเป็นสมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

1.5 การดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนของสมาชิกใหม่ ควรดำเนินงานให้เป็นไปตามคุณสมบัติและเกณฑ์มาตรฐานที่ อพ.สธ. ที่วางไว้ และรับคำแนะนำจาก อพ.สธ. สวนจิตรลดา ศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ. และศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. ในงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

1.6 อพ.สธ. ประสานร่วมมือกับหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดนิทรรศการแสดงผลการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนตามแนวพระราชดำริฯ โดยคัดเลือกจากโรงเรียนสมาชิกในระดับจังหวัด ระดับภาค และระดับประเทศ โดยเน้นและให้ความสำคัญในเรื่องกระบวนการ และผลลัพธ์การดำเนินงานเป็นหลักอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

1.7 สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม สำนักงานสภาการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และสำนักมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนในการดำเนินงานร่วมกับ อพ.สธ. ร่วมกันพิจารณาและวางแผน เพื่อนำแนวทางดำเนินงาน อพ.สธ. บรรลุไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนระดับต่างๆ โดยเฉพาะในระบบโรงเรียน

2. งานพิพิธภัณฑ์

เป็นการขยายผลการดำเนินงานเพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ ไปสู่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยใช้การนำเสนอในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ ซึ่งเป็นสื่อเข้าถึงประชาชนทั่วไป ตัวอย่างเช่น

2.1 งานพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิตดำเนินการโดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และจังหวัดต่างๆ จัดทำแปลงสาธิตการปลูกรักษาเพื่ออนุรักษ์พันธุกรรมพืช โดยมีกิจกรรมต่างๆ ที่ถูกต้องและครบถ้วนตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ และพื้นที่อื่นๆ ตามความเหมาะสม

2.2 งานพิพิธภัณฑ์พืชดำเนินการโดยหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ เช่นกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กรมป่าไม้ กรมวิชาการเกษตร มหาวิทยาลัยต่าง ๆ หน่วยงานเหล่านี้มีผู้เชี่ยวชาญ นักพฤกษศาสตร์ ดูแลอยู่

2.3 งานพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา เช่นพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา สอนงพระราชดำริโดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน จังหวัดนครราชสีมา, พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยา สอนงพระราชดำริโดยมหาวิทยาลัยขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เป็นต้น

2.4 งานพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทย เช่น พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาเกาะและทะเลไทย เขาหมาจอ ตำบลแสมสาร อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี สอนงพระราชดำริ อพ.สธ. โดยกองทัพเรือ

2.5 งานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น หอศิลป์วัฒนธรรม ของจังหวัดและหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ

2.6 งานอาคารนิทรรศการ/งานพิพิธภัณฑ์ในศูนย์การเรียนรู้ของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ เช่น ศูนย์การเรียนรู้ กฟผ. เชื้อนครินทร์ (อาคารราชานุรักษ์) สอนงพระราชดำริ โดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

3. งานฝึกอบรม

อพ.สธ. ดำเนินงานอบรมเรื่องงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน, งานฝึกอบรมปฏิบัติการสำรวจและจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น หรืองานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยอาจจัด ณ แหล่งฝึกอบรมของ ศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ. และศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. ที่กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ (รายชื่อ ณ วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2564)

ศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ. 5 แห่ง

1. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. มหาวิทยาลัยขอนแก่น
3. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
4. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. 21 แห่ง

1. มหาวิทยาลัยแม่โจ้
2. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
3. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
4. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
5. มหาวิทยาลัยนเรศวร
6. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

7. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
8. มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
9. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
10. มหาวิทยาลัยมหิดล
11. มหาวิทยาลัยบูรพา
12. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
13. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
14. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
15. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
16. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
17. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
18. มหาวิทยาลัยพะเยา
19. มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
20. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
21. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

หมายเหตุ

ถ้าหน่วยงานอื่นเป็นผู้ดำเนินงานจัดประชุม จัดฝึกอบรม จัดค่ายต่างๆ ภายใต้แนวทางการดำเนินงานอพ.สธ. และสนับสนุนงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนและงานฐานทรัพยากรท้องถิ่นในลักษณะเดียวกัน **ให้อยู่ในกิจกรรมที่ 8 กิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร**

กิจกรรมที่ 8 กิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร

เป้าหมาย

1. เพื่อเปิดโอกาสให้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เข้าร่วมสนับสนุนงานของ อพ.สธ. ในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของทุนสนับสนุน หรือดำเนินงานที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของ อพ.สธ. โดยอยู่ในกรอบของแผนแม่บท อพ.สธ.

2. เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนและประชาชนได้สมัครเข้ามาศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติในสาขาต่าง ๆ ตามความถนัดและสนใจ โดยมีคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาให้คำแนะนำ และให้แนวทางการศึกษา โดยจัดตั้งเป็นชมรมนักชีววิทยา อพ.สธ.

3. เพื่อรวบรวมนักวิจัย นักวิชาการคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญจากทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นอาสาสมัครและเข้ามาทำงานตามแนวทางการดำเนินงานในกิจกรรมของ อพ.สธ. ทั้งส่วนตัวและผ่านทางหน่วยงานที่ตนเองสังกัดอยู่ โดยจัดตั้งเป็นชมรมคณะปฏิบัติงานวิทยาการ อพ.สธ. ซึ่งจะเป็นผู้นำในการถ่ายทอดความรู้และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรของประเทศให้แก่เยาวชนและประชาชนชาวไทยต่อไป

4. เพื่อสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง ให้ดำเนินงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีนโยบายให้ทุก อปท. เป็นสมาชิกฐานทรัพยากรท้องถิ่น

อพ.สธ. ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ประสานงาน ร่วมมือกับหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ กำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานปี ให้สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานตามกรอบแผนแม่บทของ อพ.สธ. และจัดทำแผนประจำปีเฉพาะในส่วนของหน่วยของตนให้ชัดเจน พร้อมทั้งวางแผนปฏิบัติงานร่วมกันให้ชัดเจน ผ่านการประชุมคณะกรรมการดำเนินงาน อพ.สธ. ของหน่วยงานนั้นๆ

แนวทางการดำเนินกิจกรรมพิเศษสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากร

1. อพ.สธ. เป็นเจ้าภาพร่วมกับหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริที่มีความพร้อมในการดำเนินการจัดการประชุมวิชาการและนิทรรศการ อพ.สธ. จัดการประชุมตามที่กำหนดไว้ โดยมีการร่วมจัดแสดงนิทรรศการกับหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริทุกหน่วยงาน นอกจากนี้ยังมีการจัดการประชุมวิชาการและนิทรรศการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน และฐานทรัพยากรท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ร่วมกับสมาชิกงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนและสมาชิกงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น โดยมีกำหนดการประชุมสำหรับในระยะ 5 ปีที่เจ็ดดังนี้

งานประชุมวิชาการและนิทรรศการ อพ.สธ.

- พ.ศ. 2565 งานประชุมวิชาการและนิทรรศการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนและฐานทรัพยากรท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ครั้งที่ 6 และงานประชุมวิชาการและนิทรรศการทรัพยากรไทย : 30 ปี อพ.สธ.-ประโยชน์แท้แก่มหาชน ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จ.นครศรีธรรมราช
- พ.ศ. 2566 งานประชุมวิชาการและนิทรรศการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนและฐานทรัพยากรท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ครั้งที่ 7 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่
- พ.ศ. 2567 งานประชุมวิชาการและนิทรรศการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนและฐานทรัพยากรท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ครั้งที่ 8 ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จ.นครราชสีมา
- พ.ศ. 2568 งานประชุมวิชาการและนิทรรศการทรัพยากรไทย : หวนดูทรัพยากรสิ่งสินตน ณ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ.เชียงใหม่
- พ.ศ. 2569 งานประชุมวิชาการและนิทรรศการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนและฐานทรัพยากรท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ครั้งที่ 9 ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จ.สงขลา
- พ.ศ. 2570 งานประชุมวิชาการและนิทรรศการทรัพยากรไทย : ศักยภาพมากขึ้นมีให้เห็น ณ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จ.เชียงราย

2. อพ.สธ. สนับสนุนให้มีการนำเสนอผลงานวิจัยของเจ้าหน้าที่และนักวิจัย อพ.สธ. รวมถึงงานของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ ในงานประชุมวิชาการต่าง ๆ ระดับประเทศ และต่างประเทศ และให้มีการขออนุญาตในการนำเสนอผลงานทุกครั้งและนำงานนั้นเข้าสู่ฐานข้อมูล อพ.สธ.

3. หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และผู้มีจิตศรัทธาสับสนุนเงินทุนให้ อพ.สธ. (โดยการทูลเกล้าฯ ถวาย โดยผ่านทางมูลนิธิ อพ.สธ. เพื่อใช้ในกิจกรรม อพ.สธ.)

4. การดำเนินงานของชมรมนักชีววิทยา อพ.สธ. และชมรมคณะปฏิบัติงานวิทยาการ อพ.สธ. โดยที่ อพ.สธ. สนับสนุนให้มีผู้สมัครเป็นสมาชิกชมรมฯ ตามเงื่อนไขของชมรมฯ โดยที่ชมรมทั้งสอง มีการดำเนินงานสนับสนุนงานในกิจกรรมที่ 1-7 ตามแผนแม่บทของ อพ.สธ. เช่น เข้าไปศึกษาทำงานวิจัยในพื้นที่ปศุสัตว์ พืชที่สำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากร และร่วมในกิจกรรมสำรวจทรัพยากรต่าง ๆ ในพื้นที่ที่ อพ.สธ. กำหนด

5. หน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ สามารถดำเนินการฝึกอบรมในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชและทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองพระราชดำริตามแผนแม่บท อพ.สธ. เพื่อสนับสนุนในงานกิจกรรมต่าง ๆ ของ อพ.สธ. ตามแนวทางการดำเนินงานตามแผนแม่บทของ อพ.สธ. โดยอาจมีการฝึกอบรมตามสถานที่ต่าง ๆ ของหน่วยงานนั้น ๆ เอง หรือ โดยร่วมกับวิทยาการของ อพ.สธ. หรือเป็นวิทยาการของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริเอง แต่ผ่านการวางแผนและเห็นชอบจาก อพ.สธ.

6. มหาวิทยาลัยที่ร่วมสนองพระราชดำริ อพ.สธ. 5 แห่ง ได้รับพระราชทานฯ ให้ดำเนินงานเป็นศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ. และมหาวิทยาลัยที่ร่วมสนองพระราชดำริในกลุ่มที่ 5 และกลุ่มที่ 6 ของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ อพ.สธ. นั้น สามารถขอเข้าเป็นศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. โดยศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. ดำเนินงานภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการดำเนินงาน อพ.สธ. ของมหาวิทยาลัยฯ มีโครงสร้างองค์กรในการดำเนินงานของศูนย์ฯ อย่างชัดเจน (ณ วันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2564 จำนวน 26 แห่ง) มีผู้อำนวยการศูนย์แม่ข่าย/ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. ที่ดำรงตำแหน่งโดยรองอธิการบดีที่ได้รับมอบหมาย ศูนย์แม่ข่าย/ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ดังนี้

6.1 เพื่อประสานงาน และขับเคลื่อนงานสนองพระราชดำริ อพ.สธ. ในมหาวิทยาลัยของศูนย์แม่ข่าย/ศูนย์ประสานงาน อพ.สธ., หน่วยงานนอกมหาวิทยาลัยเช่น จังหวัด อปท. ภาคเอกชน เป็นต้น โดยรับนโยบายตรงจาก อพ.สธ. สำนักพระราชวัง

6.2 เพื่อเป็นหน่วยรวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากร ได้แก่ ฐานทรัพยากรกายภาพ ฐานทรัพยากรชีวภาพ และฐานทรัพยากรวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ของประเทศไทยในพื้นที่ที่มหาวิทยาลัยตั้งอยู่และดำเนินงานอยู่

6.3 เพื่อดำเนินงานเป็นพี่เลี้ยงให้กับเครือข่าย อพ.สธ. โดยมีแหล่งฝึกอบรมให้กับสมาชิกสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน และสมาชิกฐานทรัพยากรท้องถิ่น อพ.สธ. โดยมีการวางแผนการฝึกอบรมและการเป็นพี่เลี้ยงให้กับเครือข่าย อพ.สธ. ร่วมกับ อพ.สธ. สำนักพระราชวัง

6.4 เพื่อเป็นหน่วยงานที่ร่วมประเมินผลงานเครือข่าย อพ.สธ. ร่วมกับ อพ.สธ. เพื่อเข้าขอรับป้ายพระราชทานฯ และระดับเกียรติบัตรฯ

6.5 เพื่อช่วยวางแผนและปฏิบัติตามแนวทางการดำเนินงานตามแผนแม่บท อพ.สธ. และเป็นฝ่ายเลขานุการให้กับคณะกรรมการดำเนินงาน อพ.สธ. - หน่วยงาน

7. หน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริ สามารถดำเนินงานและจัดการพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาเกิดเป็นศูนย์เรียนรู้ต่าง ๆ เป็นตัวอย่างเพื่อการเรียนรู้การใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่าง

ยั่งยืน ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งศูนย์ฯ เหล่านี้สามารถใช้ประโยชน์ให้เป็นแหล่งฝึกอบรมตามแนวทางการดำเนินงานของ อพ.สธ.-หน่วยงาน

ตัวอย่างเช่น อพ.สธ. สนับสนุนให้หน่วยงานฯ จัดตั้ง ศูนย์เรียนรู้ อนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน สู่เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของ อพ.สธ. หน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำริที่กระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ได้แก่

7.1 ศูนย์เรียนรู้อนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน สู่เศรษฐกิจพอเพียง อพ.สธ. ต.คลองไผ่ อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี)

7.2 ศูนย์เรียนรู้อนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน สู่เศรษฐกิจพอเพียง อพ.สธ. อ.วังม่วงจ.สระบุรี (สำนักคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย)

7.3 ศูนย์เรียนรู้อนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน สู่เศรษฐกิจพอเพียง อพ.สธ. อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี (หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย)

7.4 ศูนย์อนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรภาคตะวันตก (หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา กองบัญชาการกองทัพไทย)

7.5 ศูนย์วิจัย อนุรักษ์ พัฒนา ใช้ประโยชน์ทรัพยากรทะเล อพ.สธ. เกาะทะลุ จ.ประจวบคีรีขันธ์ (มูลนิธิฟื้นฟูทรัพยากร ทะเลสยาม และพื้นที่สนองพระราชดำริของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์)

7.6 ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรภาคตะวันออก อพ.สธ.- สวนสัตว์เปิดเขาเขียว จังหวัดชลบุรี (องค์การสวนสัตว์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์)

8. การทำหลักสูตรท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ตามแนวทางการดำเนินงานตามแผนแม่บทของ อพ.สธ.

9. การเผยแพร่โดยสื่อต่าง ๆ เช่น การทำหนังสือ วีดิทัศน์ เอกสารเผยแพร่ เว็บไซต์ ประชาสัมพันธ์ ที่ได้รับความเห็นชอบจาก อพ.สธ. เพื่อสนับสนุนงานกิจกรรมต่าง ๆ ของ อพ.สธ. สามารถใช้สัญลักษณ์ของ อพ.สธ. ได้เมื่อได้รับการพิจารณาและเห็นชอบจาก อพ.สธ.

10. การจัดงานประชุมวิชาการและนิทรรศการต่าง ๆ ของหน่วยงานที่ร่วมสนองพระราชดำรินในส่วนที่เผยแพร่ของ อพ.สธ. และได้รับการพิจารณาและเห็นชอบจาก อพ.สธ.

11. หน่วยงานเอกชน หรือบุคคลทั่วไป สมัครเป็นอาสาสมัครในการร่วมงานกับ อพ.สธ.

12. การดำเนินงานอื่น ๆ นอกเหนือจากกิจกรรมที่ 1-7 เพื่อเป็นการสนับสนุนงานตามกรอบแผนแม่บทของ อพ.สธ.

13. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สมัครเข้ามาสนองพระราชดำรินใน**งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น** (สามารถดาวน์โหลดคู่มืองานฐานทรัพยากรท้องถิ่น และศึกษาสื่อต่างๆ ได้จากเว็บไซต์ อพ.สธ. (www.rspg.or.th) สามารถส่งเจ้าหน้าที่มาเข้ารับการศึกษาฝึกอบรมการดำเนินงานฐานทรัพยากรท้องถิ่นได้ ตามตารางการฝึกอบรมที่ประกาศไว้

อปท. สามารถสนองพระราชดำริ โดยการสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกงานฐานทรัพยากรท้องถิ่นผ่านทางจังหวัดทุกจังหวัดในประเทศไทย สามารถดูตัวอย่างได้จากเว็บไซต์ อพ.สธ. (www.rspg.or.th) และขอคำแนะนำจาก อพ.สธ. สวนจิตจรดดาโดยตรง หรือศูนย์แม่ข่ายประสานงาน อพ.สธ. หรือศูนย์ประสานงาน อพ.สธ. ที่มีอยู่ทั่วประเทศ

งานฐานทรัพยากรท้องถิ่น มีการดำเนินงานครอบคลุม 3 ฐานทรัพยากร (ทรัพยากรกายภาพ ทรัพยากรชีวภาพ และทรัพยากรวัฒนธรรมและภูมิปัญญา) โดยที่มีคณะกรรมการดำเนินงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น อพ.สธ.-อปท. ที่เป็นสมาชิกฐานทรัพยากรท้องถิ่น อพ.สธ. โดยมี 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านบริหารและด้านจัดการ

2. ด้านการดำเนินงาน ซึ่งแบ่งเป็น 6 งาน ได้แก่

- 1) งานปกป้องทรัพยากรท้องถิ่น
- 2) งานสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากรท้องถิ่น
- 3) งานปลูกรักษาทรัพยากรท้องถิ่น
- 4) งานอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรท้องถิ่น
- 5) งานศูนย์ข้อมูลทรัพยากรท้องถิ่น
- 6) งานสนับสนุนในการอนุรักษ์และจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่น

3. ด้านผลการดำเนินงาน

โดยที่ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถดำเนินงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น และนำไปสู่การประเมินเพื่อรับการประเมินรับป้ายฯ พระราชทาน และเกียรติบัตรฯ ในการดำเนินงานทรัพยากรท้องถิ่น อพ.สธ.

ประโยชน์จากการเป็นสมาชิกงานฐานทรัพยากรท้องถิ่น

1. สนับสนุนงานปกติที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ความรับผิดชอบที่ต้องทราบในเรื่องข้อมูลทางกายภาพ ข้อมูลชีวภาพ เศรษฐกิจสังคม ศักยภาพชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำภูมิปัญญานั้นไปพัฒนาต่อยอด เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ทำให้เป็นมาตรฐานสากล

2. สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำงานใกล้ชิดกับสถานศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ประสานกับชุมชนและโรงเรียน เพื่อมาเป็นกำลังในการร่วมสำรวจและจัดทำฐานทรัพยากรท้องถิ่นระดับตำบล/เทศบาล เกิดการสร้างจิตสำนึกในการรักท้องถิ่นให้กับนักเรียนและประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เพราะสถานศึกษามีหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี พ.ศ. 2551 ซึ่งบ่งชี้ว่า ในสาระวิทยาศาสตร์ นักเรียนจะต้องทราบในเรื่องทรัพยากรในท้องถิ่น และการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น นั่นคือจะต้องมีภูมิปัญญามากำกับการใช้ประโยชน์ เช่น พืชผักพื้นเมือง พืชสมุนไพร และยังสามารถบูรณาการไปยังกลุ่มสาระสังคมและสิ่งแวดล้อม เมื่อมีการทำงานร่วมกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะได้ข้อมูลทรัพยากรที่เป็นปัจจุบัน ในการวางแผนพัฒนา อบต./เทศบาล

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ขึ้นทะเบียนทรัพยากรท้องถิ่นตามรูปแบบการทำทะเบียนทรัพยากรต่าง ๆ ของ อพ.สธ. ให้กับท้องถิ่นของตนเอง เพื่อนำไปสู่การยืนยันสิทธิ์ในการเป็นเจ้าของทรัพยากร นำไปสู่การเป็นหลักฐานในการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication) และการขึ้นทะเบียนอื่น ๆ ต่อไป และเป็นการยืนยันสิทธิ์ความเป็นเจ้าของทรัพยากรต่างๆ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเข้าถึงและแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรนั้นๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติความหลากหลายทางชีวภาพ พ.ศ..... และตามพิธีสารนาโงย่า (Nagoya protocol)